

УДК 342.9:347.965.42

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.6.74>

СЛИВКА В. В., ЛАЗУР Я. В.

УГОДА ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ МЕДІАЦІЇ У ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОМУ СПОРІ: КРИТЕРІЙ ЗАКОННОСТІ ТА ГАРАНТІЙ ВИКОНАННЯ

AGREEMENT RESULTING FROM MEDIATION IN A PUBLIC LAW DISPUTE: CRITERIA OF LEGALITY AND GUARANTEES OF ENFORCEMENT

Досліджено законність і виконання угоди за результатами медіації у спорі особи із суб'єктом владних повноважень. Застосовано системне тлумачення, критичний аналіз доктрини та правове моделювання. Розмежовано допустимість змісту домовленості, її обов'язковість і забезпеченість виконання. Обґрунтовано перевірку компетенції щодо кожного зобов'язання, меж поступок і впливу на інших осіб. Визначено співвідношення угоди, адміністративного договору та ухвали про затвердження умов примирення. Наукова новизна полягає в поєднанні оцінки законності з попереднім визначенням способу реалізації кожної умови. Запропоновані критерії придатні для підготовки угод та оцінювання ризиків їх невиконання.

Ключові слова: медіація, публічно-правовий спір, угода за результатами медіації, компетенція, адміністративний договір, примирення сторін, виконавчий документ, судовий контроль.

The legality and enforcement of an agreement resulting from mediation in a dispute between an individual and a public authority are examined. Systematic interpretation, critical analysis of doctrine, and legal modelling are applied. The permissibility of the agreement's content, its binding force, and the mechanisms securing its enforcement are distinguished. The need to verify competence in relation to each obligation, the limits of concessions, and the impact on other persons is substantiated. The relationship between the agreement, an administrative contract, and a court ruling approving the terms of settlement is determined. The scientific novelty lies in combining the assessment of legality with the prior determination of the method of implementing each term. The proposed criteria are suitable for drafting agreements and assessing the risks of their non-performance.

Key words: mediation, public law dispute, agreement resulting from mediation, competence, administrative contract, settlement between the parties, enforcement document, judicial control.

Постановка проблеми. Домовленість особи з органом влади може містити обіцянку поза компетенцією органу або не визначати необхідних дій. Навіть законне зобов'язання не завжди забезпечене безпосереднім примусом. Наукова проблема полягає у встановленні зв'язку між допустимістю поступки, юридичною формою результату та засобами подолання невиконання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правова природа результатів медіації, особливості примирення з органами влади та механізми виконання домовленостей були предметом досліджень таких учених, як М. Бліхар, Л. І. Бутова, У. Б. Воробель, Л. М. Гриндей, Н. В. Гришина, О. О. Кармаза, В. В. Кафарський, О. А. Кирій, Ю. О. Костенко, Н. А. Мазаракі, О. В. Меленко, Ю. В. Навроцька, Д. А. Позов, К. В. Ростовська, О. В. Стратій, К. С. Токарева, Т. В. Федоренко, Т. А. Цувіна та Т. О. Шувалова.

© СЛИВКА В. В. – кандидат юридичних наук, адвокат (Адвокатське об'єднання «АЙЕМ ПАРТНЕРС») <https://orcid.org/0000-0002-6694-4413>

© ЛАЗУР Я. В. – доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету (ДВНЗ «Ужгородський національний університет») <https://orcid.org/0000-0002-7520-7167>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Попри значний науковий інтерес, подальших досліджень потребують співвідношення добровільності й обов'язковості угоди; законність окремих поступок органу влади; межі адміністративно-договірної кваліфікації; залежність виконання від змісту обов'язку та статусу боржника.

Метою статті є обґрунтування критеріїв законності угоди за результатами медіації у публічно-правовому спорі та умов її виконання. Застосовано формально-юридичний і системний методи, критичний аналіз та моделювання. Норми перевірено станом на 7 жовтня 2026 року. Досліджуються спори, пов'язані зі здійсненням владних управлінських функцій.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з аналізу Закону України «Про медіацію», згода на медіацію та досягнута внаслідок неї домовленість є різними поняттями (пункти третій, дев'ятий частини першої статті 1) [15]. Предметом статті є угода за результатами медіації. Допустимість її усної чи письмової форми не усуває спеціальних вимог до дій, якими реалізуються погоджені умови.

Н. Мазаракі розуміє медіабельність як «сукупність ознак, які потенційно дають можливість розпочати медіаційну процедуру та досягти мирного і взаємовигідного вирішення правового спору». Авторка розрізняє юридичну площину та практичну доцільність, послідовно оцінюючи перешкоди й чинники успіху [10, с. 259]. Підтримуємо це розмежування, оскільки готовність домовитися не засвідчує повноваження органу здійснити погоджене.

Владне волевиявлення обмежене конституційним принципом законності. Згідно частини другої статті 19 Конституції органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [7]. Медіація не створює компетенції. Простір поступок охоплює доступні органу законні варіанти; дискреція дозволяє обґрунтований вибір між ними, але не обмін відступу від імперативного припису на припинення спору.

О. В. Меленко, О. В. Стратій та Л. М. Гриндей пропонують критерій: «законодавчо визначені компетенції (коло прав) суб'єкта владних повноважень потенційно дозволяють йому врегулювати конфлікт зі свого боку, не виходячи за межі посадових прав та повноважень». Автори пов'язують його з дотриманням законодавства та інтересів третіх осіб [11, с. 183]. Підтримуємо такий підхід і пропонуємо визначати компетентного виконавця кожного зобов'язання: повноваження вести переговори не засвідчує можливості здійснити все обіцяне.

В. В. Кафарський зазначає, що медіація «фактично виключає протиправність дій сторін та застосування протизаконних схем, оскільки в ній беруть участь обидві сторони на правах паритету». Далі автор визнає законність і захист чужих прав умовами примирення [4, с. 156, 163]. Ми не повною мірою погоджуємося з переходом від паритету до виключення протиправності. Рівні переговорні можливості послаблюють тиск, проте сторони здатні погодити умову поза компетенцією органу або коштом учасника. Підтримуючи паритет, вважаємо перевірку законності самостійною гарантією.

Захист неучасників обмежує як допустимість процедури, так і зміст її результату. Згідно Закону України «Про медіацію», **медіація не проводиться у конфліктах (спорах), що впливають чи можуть вплинути на права і законні інтереси третіх осіб, які не є учасниками цієї медіації; угода за результатами медіації не повинна містити положень, що порушують права та інтереси інших осіб, інтереси держави або суспільні інтереси (частина третя статті 3, частина третя статті 21) [15].** Взаємна вигода учасників недостатня. Пропонуємо пояснювати відповідність кожної істотної умови завданню повноваження та правам інших осіб. Посилання на суспільну користь не виправдовує порушення конкретного права.

Ю. О. Костенко та Т. О. Шувалова наголошують: «З урахуванням викладеного вважаємо, що присудова медіація являє собою узгодження інтересів сторін спору за їх добровільною згодою». Пропонуючи попередній обов'язковий етап, авторки зберігають можливість припинити переговори за недосягнення згоди [8, с. 138–139]. Підтримуємо розмежування участі та прийняття результату; ця модель є законодавчою пропозицією, а не загальним чинним обов'язком пройти медіацію.

К. В. Ростовська та Н. В. Гришина зазначають: «Рішення, прийняті в медіації, можуть бути закріплені в угоді тоді, коли кожна зі сторін конфлікту їх визнає». Авторки пов'язують фіксацію домовленості з прийняттям результату після обговорення різних початкових поглядів [16, с. 185]. Погоджуючись із ними, пропонуємо перевіряти згоду на конкретні обов'язки: неясний текст може приховувати різне розуміння майбутньої поведінки.

К. Токарева, застерігаючи від монополізації посередництва суддями, пропонує: «Для нормального розвитку інституту медіації в Україні та повного використання її потенціалу доцільно

впроваджувати присудову медіацію за участі професійного незалежного медіатора». Авторка водночас обстоює гнучкість процедури [17, с. 69–70]. Підтримуємо відокремлення посередництва від владного вирішення: самостійно погоджений результат потребує юридичної оцінки.

Л. І. Бурова в цивілістичному дослідженні зазначає: «Медіаційна угода – це і акт саморегуляції, і документ, і юридичний факт». Авторка розрізняє волевиявлення, його фіксацію та наслідки, співвідносячи широке поняття компромісу й договір на основі поступок [2, с. 57]. Підтримуємо багатоплановість конструкції. Термін праці 2015 року позначає результат переговорів. Для публічного спору наведене розрізнення означає, що документ сам собою не визначає правового режиму всіх умов.

К. С. Токарева допускає адміністративно-договірну кваліфікацію: «Оскільки адміністративні договори можуть укладатися замість індивідуальних актів, віднесення до них угоди за результатами медіації повністю заперечувати неможливо». Водночас авторка відзначає недостатнє законодавче роз'яснення інституту та труднощі застосування [18, с. 87]. Підтримуємо умовність цієї позиції: вирішальними є зміст, законна підстава та функція угоди.

Чинне визначення адміністративного договору прямо передбачає законну підставу (пункт 16 частини першої статті 4 КАС України) [6]. Медіаційне походження документа її не замінює. Угода може узгоджувати послідовність законних дій, тоді як необхідний владний акт приймається компетентним суб'єктом у належному порядку; підписання тексту не презюмується заміною такого акта.

Н. А. Мазаракі, аналізуючи позасудову угоду в цивільному спорі, зауважує: «Також предметом медіаційної угоди можуть бути питання не тільки правового характеру, наприклад, вибачення однієї зі сторін». Водночас авторка виділяє умови й строки юридичних зобов'язань та спеціальні вимоги до форми [9, с. 37]. Підтримуємо розрізнення юридичних обов'язків і супровідних комунікативних домовленостей: їх примусова виконуваність неоднакова. Цивільна автономія не визначає владних повноважень.

Ю. В. Навроцька та У. Б. Воробель, допускаючи мирову угоду за бажанням сторін, застерігають: «Однак вважаємо, що зведення правового регулювання медіаційної угоди до меж мирової угоди нівелює усі ті можливості та бенефіти, що дає нам медіація». Авторки водночас заперечують поділ взаємопов'язаних домовленостей, наголошуючи на їх цілісності [12, с. 70–71]. Підтримуємо ці положення цивілістичного аналізу. Для публічного спору пропонуємо перевіряти режим окремих умов зі збереженням зв'язку зобов'язань. Добровільне виконання не потребує перетворення всього результату на судове примирення.

О. А. Кирий у дослідженні досудового врегулювання, зокрема моделі із суддею-посередником, виводить із добровільності таку тезу: «вважаємо, що не можна стверджувати про обов'язковість угоди, укладеної під час досудового врегулювання публічно-правових конфліктів». Невиконання автор пояснює невідомістю процедури та невідповідністю умов справжнім бажанням сторін [5, с. 59]. Ми не можемо повною мірою погодитись з таким висновком із добровільності. Для медіації за чинним законом свобода вступу не усуває обов'язку виконувати законно погоджене. Підтримуємо визначення юридичної форми результату, проте відсутність негайного примусу не доводить відсутності обов'язку.

Це розмежування підтверджується приписом про виконання та правом на судовий захист: виконувати угоду за результатами медіації в порядку і строки, встановлені такою угодою.; у разі невиконання чи неналежного виконання угоди за результатами медіації звернутися до суду, третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу в установленому законом порядку (пункт другий частини першої статті 19, пункт шостий частини першої статті 18 Закону України «Про медіацію») [15]. Застереження про встановлений законом порядок потребує належної юрисдикції й способу захисту; загальний перелік не робить публічний спір арбітражним. Оцінка порушеного обов'язку не вичерпується поясненням зміни бажань.

М. Бліхар, виходячи із задоволеності сторін результатом, стверджує, що «добровільність підписання такої угоди стає ще одною запорукою і гарантією її безумовного виконання двома сторонами конфлікту». Авторка вбачає в ній додаткову перевагу медіації [1, с. 80]. Ми не повною мірою погоджуємося з безумовністю виконання. Самостійне схвалення посилює мотивацію, але не усуває правових, організаційних чи фінансових перешкод і подальших порушень. Потрібні також визначені дії, реальні строки та засоби захисту.

О. О. Кармаза, Т. В. Федоренко та Д. А. Позов наголошують: «Виконання угоди за результатами медіації покладається на осіб, які її уклали, в порядку, в межах, в спосіб та в строки, які передбачені цією угодою». Автори відокремлюють її від виконавчого документа та пов'язують

порушення із судовим захистом [3, с. 154]. Підтримуємо зв'язок виконання з визначеністю домовленості. Норма про її зміст прямо вимагає погодження зобов'язань, способів, строків та наслідків порушення (пункт четвертий частини першої статті 21 Закону України «Про медіацію») [15].

Розвиваючи наведене, пропонуємо щодо кожної істотної умови встановлювати зобов'язану особу; компетентну дію або результат; строк і спосіб; підтвердження завершення; правовий засіб за порушення. Це авторський спосіб перевірки зв'язку обіцянки з реалізацією, який доповнює нормативні вимоги аналітичними питаннями.

В умовному прикладі представник органу обіцяє позитивне рішення іншого компетентного суб'єкта. Строк не усуває дефекту обіцянки. За законної підстави власним зобов'язанням можуть бути підготовка матеріалів, їх передавання та розгляд у межах повноважень; виконання цих дій не доводить прийняття бажаного акта. Розрізнення обов'язку діяти та обіцянки кінцевого результату уточнює обсяг досягнутого.

Т. А. Цувіна зазначає: «Як правило, угоди за результатами медіації не можуть бути виконані в примусовому порядку без надання їм виконавчої сили певним органом». Далі авторка розглядає законодавчі винятки [19, с. 118]. Підтримуємо потребу правової підстави примусу. Порівняльний цивільно-комерційний матеріал не визначає автоматично виконання угоди у публічно-правовому спорі в Україні.

Для примирення в адміністративному суді діють власні межі поступок і контроль умов. Так, КАС України визначає, що сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на підставі взаємних поступок; примирення сторін може стосуватися лише прав та обов'язків сторін; сторони можуть примиритися на умовах, які виходять за межі предмета спору, якщо такі умови примирення не порушують прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб; умови примирення не можуть суперечити закону або виходити за межі компетенції суб'єкта владних повноважень (частина перша статті 190); до ухвалення судового рішення у зв'язку з примиренням сторін суд роз'яснює сторонам наслідки такого рішення, перевіряє, чи не обмежені представники сторін у праві вчинити відповідні дії (частина четверта статті 190); умови примирення суперечать закону чи порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб або є невиконуваними (пункт перший частини шостої статті 190); у разі визнання позову відповідачем повністю або частково суд за наявності для того законних підстав ухвалює рішення про задоволення позову повністю або у відповідній частині вимог (частина четверта статті 189) [6]. Вихід за предмет спору допускається за встановлених умов; суд перевіряє законність, виконуваність і право представника погодити результат. Визнання позову без зустрічної поступки є окремим процесуальним шляхом за наявності законних підстав.

Конфіденційність охоплює зміст угоди, але допускає встановлені законом або письмово погоджені всіма сторонами винятки (частина перша статті 6 Закону України «Про медіацію») [15]. Перевірка поданих суду умов не означає необхідності розкривати весь зміст переговорів.

Ухвала про затвердження умов примирення має спеціальний статус: ухвала про затвердження умов примирення є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом (частина друга статті 191 КАС України) [6]. Виконавчі документи визначає Закон України «Про виконавче провадження» (пункт другий частини першої статті 3) [13]. Позасудова угода не набуває цього статусу через підписання чи назву. У розпочатій судовій справі затвердження допустимих умов створює шлях до примусу, але не гарантує фактичного результату.

Зміст обов'язку та статус боржника визначають механізм виконання. Для судового стягнення коштів із державного органу передбачено спеціальний порядок відповідно до Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень»: виконання рішень суду про стягнення коштів, боржником за якими є державний орган, здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, в межах відповідних бюджетних призначень шляхом списання коштів з рахунків такого державного органу, а в разі відсутності у зазначеного державного органу відповідних призначень - за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду (частина перша статті 3) [14]. Наведений припис стосується саме державного органу; для інших публічних боржників порядок потребує окремого визначення. Погоджені сума й строк не змінюють законної процедури.

Для дії, неможливої без участі боржника, закон також визначає наслідки повторного невиконання. Так, згідно Закону України «Про виконавче провадження, у разі невиконання боржником рішення, яке не може бути виконано без участі боржника, виконавець надсилає до органу

досудового розслідування повідомлення про вчинення боржником кримінального правопорушення та виносить постанову про закінчення виконавчого провадження (частина третя статті 63) [13]. Повідомлення про кримінальне правопорушення та закінчення виконавчого провадження не тотожні досягненню результату. Отже, гарантії слід оцінювати за здатністю забезпечити обіцяну дію, враховуючи доступні засоби захисту, а не лише санкцію.

Запропонована послідовність перевірок виключає взаємозамінність критеріїв: виконавча форма не легалізує перевищення компетенції, а законність не усуває невизначеності предмета чи строку виконання.

Висновки:

1. Обґрунтовано самостійність трьох питань: допустимості змісту угоди, обов'язковості погодженого та забезпеченості його виконання. Паритет переговорів і добровільність згоди мають процедурне та мотиваційне значення, але не замінюють оцінки компетенції й доступного засобу захисту.

2. Законність поступки визначають повноваження виконавця, допустимий варіант поведінки та вплив на інших осіб і публічні інтереси. Взаємна вигода не виправдовує порушення імперативної норми. Власні правомірні дії слід відрізняти від обіцянки результату, залежного від іншого суб'єкта.

3. Зміст і законна підстава визначають кваліфікацію угоди; участь органу влади та mediaція самі собою не утворюють адміністративного договору. Погодження, документальна фіксація і судові затвердження умов мають різні юридичні функції.

4. Обов'язок виконати законну угоду не залежить від негайного примусу. Виконавчим документом у судовому примиренні є ухвала; виконання залежить від предмета обов'язку та статусу боржника. Казначейське стягнення і наслідки невиконання незамінної дії підтверджують відсутність єдиної безумовної гарантії результату.

5. Науковий результат полягає в поєднанні оцінки компетенції, дії та строку з підтвердженням завершення і засобом захисту. Це пов'язує законність із попереднім аналізом виконання кожної умови. Запропоновані доктринальні критерії не становлять нормативного тесту недійсності; вони потребують подальшої перевірки на матеріалах угод і практики виконання.

Список використаних джерел:

1. Бліхар М. Медіація як спосіб вирішення адміністративних спорів. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 10. С. 78–82.
2. Бурова Л. І. Правова природа медіаційної угоди. Часопис цивілістики. 2015. Вип. 18. С. 56–59.
3. Кармаза О. О., Федоренко Т. В., Позов Д. А. Цивільно-правові договори в медіації: проблеми якості закону. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 151–154.
4. Кафарський В. В. Медіація в адміністративному судочинстві. Прикарпатський юридичний вісник. 2014. Вип. 3 (6). С. 152–165.
5. Кирій О. А. Правова природа та зміст угоди за результатами проведення досудового врегулювання адміністративно-правових спорів. Правова держава. 2024. № 53. С. 52–62.
6. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
7. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
8. Костенко Ю. О., Шувалова Т. О. Інститут медіації у вирішенні публічно-правових спорів. Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2023. № 2. С. 133–142.
9. Мазаракі Н. А. Правова природа та зміст угоди про результати медіації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2018. Вип. 48. Т. 1. С. 35–38.
10. Мазаракі Н. Щодо поняття медіабельності спору. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 12. С. 258–262.
11. Меленко О. В., Стратій О. В., Гриндей Л. М. Адміністративна медіація у світлі інституційних перетворень в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2021. Вип. 68. С. 180–185.
12. Навроцька Ю. В., Воробель У. Б. Медіаційна угода vs мирова угода в цивільному судочинстві. Право і суспільство. 2022. № 3. С. 65–73.

13. Про виконавче провадження. Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
14. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень. Закон України від 05.06.2012 № 4901-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4901-17#Text>.
15. Про медіацію. Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
16. Ростовська К. В., Гришина Н. В. Медіація в адміністративному судочинстві: міф чи реалії сьогодення. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2020. Вип. 29. С. 182–188.
17. Токарева К. Побудова належної адміністративної процедури застосування медіації у публічно-правових спорах (концептуальна основа). Актуальні проблеми правознавства. 2020. № 4 (24). С. 68–73.
18. Токарева К. С. Угода за результатами медіації в системі адміністративно-правового регулювання. Право і безпека. 2020. № 3 (78). С. 85–89.
19. Цувіна Т. А. Національні механізми виконання угод за результатами медіації: досвід країн ЄС та українські перспективи. Проблеми законності. 2022. Вип. 158. С. 110–123.

Дата першого надходження статті до видання: 09.10.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.11.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.11.2025